

HOOFDSTUK 1. ATLAS VAN STOLK

1.1 Dé beeldcollectie van de Nederlandse geschiedenis

Rotterdam herbergt de unieke beeldcollectie Atlas Van Stolk: een bijzondere, maar ook verborgen *nationale schat*. De Atlas is dé collectie die het verhaal van Nederland 'van nul tot nu' vertelt in 245.000 afbeeldingen op foto's, prenten, boeken, affiches en kaarten. De collectie wordt actief onderhouden en aangevuld en regelmatig krijgen kunstenaars de opdracht om een belangrijke historische gebeurtenis in beeld te brengen. Daarmee vertegenwoordigt de Atlas een unieke waarde; hoewel veel museale collecties de Nederlandse geschiedenis tot onderwerp hebben, is Atlas de enige die de *complete* geschiedenis van het land verbeeldt en die tot op de dag van vandaag wordt uitgebreid.

De Atlas is ontstaan uit de verzameling (atlas) van de Rotterdamse houthandelaar Abraham van Stolk die vanaf 1835 afbeeldingen van de Nederlandse geschiedenis verzamelde. Sindsdien is de collectie steeds gekoesterd en uitgebreid. In 1927 heeft Louis van Stolk de collectie ondergebracht in de Stichting Atlas Van Stolk.

*Het doel der stichting is het verkrijgen en in Nederland onvervreemd en onbezwaard in goede staat van onderhoud **bijhouden** en voor belangstellenden **toegankelijk stellen** van de verzameling bekend onder de naam "Atlas Van Stolk" en van de voorwerpen 'van gelijke aard' die later, met goedvinden van het Bestuur, daaraan worden **toegevoegd**. De stichting streeft ernaar haar verzameling in zo ruim mogelijke mate ten openbare nutte te doen strekken:*

In 1967 heeft de stichting haar collectie in bruikleen gegeven aan de Gemeente Rotterdam, die vanwege de grote historische en culturele waarde het van algemeen nut acht om de stichting in dit streven te steunen. De gemeente heeft de collectie sindsdien beheerd en aangevuld, en de uitvoering daarvan ondergebracht bij Museum Rotterdam. De stichting en de gemeente hebben nog tot 2025 een bruikleenovereenkomst, met een optie op verlenging.

De laatste jaren ging het profiel van de Atlas Van Stolk en Museum Rotterdam steeds verder uiteen lopen: de Atlas krijgt steeds meer erkenning als nationale collectie over de vaderlandse geschiedenis, waar Museum Rotterdam juist de focus op de stad Rotterdam legt. Met de sluiting van het Schielandshuis in 2013 verviel de vaste tentoonstellingsplek en was de tijd aangebroken om de organisaties te ontvlechten. Vanaf 1 januari 2017 is de verzelfstandiging een feit en zal de Atlas als zelfstandige instelling haar functie in de culturele infrastructuur vervullen.

De ambitie is om Atlas Van Stolk te ontwikkelen en positioneren als dé Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis. Uiteraard staat het *publiekelijk maken* van de collectie centraal. Zo worden samen met nieuwe partners tentoonstellingen georganiseerd, en geeft digitale ontsluiting op eigentijdse wijze een impuls aan het bereik. De tweede ambitie ligt op het vlak van *cultuureducatie*; het tegengaan van beeldanalfabetisme door mensen beelden te leren bekijken, te duiden en ze daarmee te helpen hun eigen plek in de wereld te bepalen. Daarmee doceert de Atlas vaardigheden die in de huidige beeldmaatschappij zeer noodzakelijk zijn, maar nauwelijks onderwezen worden.

Na de ontvlechting heeft de gemeente Rotterdam een jaarlijks budget van € 500.000,- gereserveerd voor de Atlas Van Stolk, waarmee de huisvesting en het beheer zeker zijn gesteld. Om echter de meerwaarde van de collectie voor het grote publiek te verzilveren met tentoonstellingen en cultuureducatie is een aanvullend budget noodzakelijk. Met dit meerjarenbeleidsplan beschrijft de Atlas haar ambities daarvoor als onderlegger voor het verzoek voor een aanvullende bijdrage van € 270.000- om zo de Atlas voor Rotterdammers nu en in de toekomst van meerwaarde te laten zijn door de beelden te delen, te duiden en te benutten om mensen te leren kijken.

1.2 Nationale A-collectie

Tijdens het Deltaplan dat de niet-Rijks collecties moest behoeden voor ondergang bestempelde de Mondriaan Stichting de Atlas Van Stolk tot een collectie in de A-categorie (brief M. Daamen d.d. 3 november 1998). In een toelichting wordt deze categorie nader aangeduid als 'de top van het Nederlandse cultuurbezit ...'. De adviseur van de Rijkscollectie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap spreekt over '*...een collectie die vanwege de unieke samenhang en de uitzonderlijke kwaliteit van de samenstellende delen van nationaal belang is en derhalve onmisbaar*'.

Atlas Van Stolk omvat 150.000 objecten, die samen 245.000 afbeeldingen bevatten:

✓ Boeken (Blauw-atlassen, almanakken, historie):	100.000
✓ Nieuwsprenten (veldslag, herdenking, politiek):	40.000
✓ Cartoons (o.a. Raemakers, Jordaan, Behrendt, Woldhek):	25.000
✓ Prentbriefkaarten (o.a. topografie, koninklijk huis):	35.000
✓ Affiches (voorlichting, reclame):	10.000
✓ Grote formaten (nieuws, herdenking):	2.000
✓ Foto's (o.a. Berssenbrugge, Czerwinski, Mentzel):	2.500
✓ Kinderprenten:	1.500
✓ Portretten (vorsten, prominenten, cultuurdragers):	9.000
✓ Pamfletten (politiek):	1.500
✓ Topografie (Nederland, koloniën):	4.500
✓ Tijdschriften (o.a. Spectator, Eigen Haard, Ware Jacob):	10.000
✓ Spellens (o.a. ganzenbord):	500
✓ Familiearchief Van Stolk:	3.500
	<hr/>
	245.000 afbeeldingen

De collectie is thematisch ingedeeld in drie hoofdgroepen:

- Historische gebeurtenissen,
- Zeden en gewoonten (dagelijks leven) en
- Portretten

De Atlas Van Stolk onderscheidt zich van andere collecties, zoals de verzameling Frederik Muller in het prentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam en de collectie Simon van Gijn in Dordrecht doordat de Atlas Van Stolk nog elke dag wordt uitgebreid en aangevuld. De Atlas verzamelt *actueel*, dat wil zeggen dat de collectie niet alleen wordt aangevuld met beelden van vroeger, maar ook met hedendaagse beelden. Haar waarde als Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis wordt zodoende doorlopend vergroot. De laatste jaren wordt ook 'digital born' materiaal verzameld.

De Atlas Van Stolk ontvangt veel schenkingen en heeft daarnaast een bescheiden budget voor aankopen. Als een collectie zich aandient, wordt allereerst getracht of de maker ervan wil schenken, of m.b.v. een belastingmaatregel zijn werk wil overdragen. Zo niet, dan worden fondsen benaderd. De Atlas beschikt verder over het Damanfonds dat speciaal is bestemd voor de aankopen van spotprenten. Via dit fonds en additionele werving onder private fondsen verwierf de Atlas onder andere werk van Siegfried Woldhek, Fritz Behrendt, Theo Gootjes en onlangs de collectie foto's van Vincent Mentzel.

1.3 Missie

De Atlas Van Stolk wil zich profileren als dé beeldcollectie van de Nederlandse geschiedenis en zich als zodanig ontsluiten voor een breed publiek, en daarmee:

- De geschiedenis van Nederland(ers) overbrengen op een zo breed mogelijk publiek;
- Mensen bagage meegeven om beelden te interpreteren, de eigen plaats in de wereld te duiden en zich zo te ontwikkelen tot weerbare burgers.
- Het beeldanalfabetisme bestrijden door in samenwerking met onderwijs, wetenschap en (beeld)cultuur een relevante en actuele bijdrage te leveren aan het vergroten van mediawijsheid, specifiek onder kinderen en jongeren;

De stichting vindt haar bestaansrecht in de unieke waarde van de collectie afbeeldingen en de publieke behoefte aan kwalitatief beeld van het verleden. Hoewel de Atlas Van Stolk strikt genomen een collectie is en geen museum zijn de kernactiviteiten vergelijkbaar, het verzamelen, beheren, onderzoeken, ontsluiten en tonen van belangrijk Nederlands erfgoed. (ICOM definitie)

De Atlas vervult haar functie van intermediair tussen collectie en publiek door de beelden op verschillende manieren te ontsluiten en te voorzien van context en vaardigheden. Daarmee draagt de stichting bij aan de bestrijding van beeldanalfabetisme en levert het kennis over het eigen verleden aan het publiek. Zodoende levert de Atlas een kwalitatieve bijdrage aan de pluriformiteit van het culturele aanbod en de vorming van cultureel betrokken, weerbare burgers.

“Atlas Van Stolk is een van de grootste en belangrijkste collecties historische prenten van Nederland.”

L. Toorians, Brabant Cultureel, tijdschrift voor kunst, cultuur en literatuur

1.4 Visie

Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis

De primaire ambitie is om de positie als één van de meest vooraanstaande beeldcollecties van Nederland meer bekend te maken bij publiek en professionals. Waar de erkende A-collectie een dergelijke positie rechtvaardigt, is dit mede vanwege het gebrek aan een eigen ‘gezicht’ en tentoonstellingsruimte de afgelopen periode onvoldoende voor het voetlicht gebracht. De nieuwe status als onafhankelijke organisatie nodigt uit om meer dan voorheen naar buiten te treden.

Het ontsluiten van de collectie staat daarbij centraal. Middels een vaste presentatie in eigen huis en het jaarlijks organiseren van een thematische tentoonstelling op locatie bereikt de Atlas een breder en omvangrijker publiek. Daartoe worden samenwerkingsverbanden gesmeed met lokale, nationale en internationale partners. Een interessante inhoudelijke ambitie daarbij is de ontwikkeling van innovatieve tentoonstellingsformats, waarmee de verhalen over onze geschiedenis eigentijds worden gepresenteerd. Aan de hand van de collectie leert het publiek verhalen en thema’s uit de vaderlandse geschiedenis kennen, en leert het beelden beter te analyseren en interpreteren. De ambitie is dan ook om het publieksbereik te doen oplopen tot meer dan 50.000 personen per jaar.

Een belangrijke voorwaarde om anno 2020 met de Atlas Van Stolk te kunnen werken, is een goede digitale beschikbaarheid en catalogus van alle afbeeldingen. Daarom spant de Atlas zich sinds 2010 in om de volledige collectie te digitaliseren en beschikbaar te maken via de online databank. De ambitie is om de digitalisering in de komende periode grotendeels te voltooien.

Door de Atlas ‘levend’ te houden en zowel digitaal als fysiek te presenteren aan het publiek en het professionele veld, versterkt de Atlas haar profiel van Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis en komt Rotterdam meer bekend te staan als de stad die deze unieke schat herbergt.

(Nieuw) Instituut voor beeldonderwijs

Enige tijd geleden benaderde een docent uit het voortgezet onderwijs de Atlas Van Stolk met een dringend verzoek: *'Ik heb oefenmateriaal nodig om mijn leerlingen te leren kijken. Dat kunnen ze niet. Ze moeten leren beelden op hun waarde te beoordelen. Ze moeten ook betrouwbare beeldbronnen kunnen vinden. Help me aan materiaal. Want de Atlas Van Stolk heeft het!'*

We leven in een tijd waarin wij constant worden overspoeld met beelden. We worden dagelijks geconfronteerd met duizenden beelden en in onze communicatie spelen beelden steeds vaker een hoofdrol ten opzichte van taal en tekst. Instagram neemt het stokje van Facebook over, Snapshot neemt de plaats in van de SMS en Youtube is voor velen de nieuwe radio geworden. In deze context is het belangrijk om je af te vragen wat de waarde is van die beelden. Maar ook, hoe betrouwbaar is het beeld? In een tijd van beeldcultuur en ontleding is *beeldanalfabetisme* een begrip geworden.

Steeds vaker blijkt dat mensen niet goed kunnen kijken. Zoals bovenstaand voorbeeld aangeeft is er vanuit het onderwijs grote behoefte aan programma's waarin leerlingen vaardigheden ontwikkelen om beelden te bekijken, te zoeken naar betrouwbare bronnen, en de waarde van beelden en bronnen te beoordelen. Vaardigheden die essentieel zijn om jongeren bewust en zelfstandig om te laten gaan met de beelden om hen heen, zowel op school als in het dagelijks leven.

Vanwege de hoeveelheid aan beelden en de enorme diversiteit aan bronnen is de Atlas Van Stolk de uitgelezen collectie om leerlingen te leren kijken. Prenten, spotprenten, cartografische kaarten, foto's, posters en nog veel meer soorten bronnen van de afgelopen vijfhonderd jaar zijn verzameld in de Atlas en de organisatie heeft belangrijke ervaring in de organisatie van educatieve projecten.

Vanuit die signalering is de ambitie opgevat om nu de vervolgstap te zetten en de Atlas de komende jaren te ontwikkelen tot *instituut voor beeldonderwijs*. De eerste forse stap daartoe wordt in de beleidsperiode 2017-2020 gezet middels het omvangrijke pilotproject *'Beeldkraken'*. Met dit nieuwe onderwijsproject maakt de Atlas jongeren op scholen bewust van de invloed van beelden, leert ze omgaan met de stortvloed aan beelden en zich weerbaar op te stellen tegen beeldmanipulatie.

In nauwe samenwerking met het onderwijs zelf wordt de komende jaren aanbod ontwikkeld en getest. De ambitie is om zo voor alle schooltypen en leerjaren een relevant aanbod te creëren en zo de volle breedte van de Rotterdamse jeugd te bereiken. Door aan te sluiten bij leerdoelen uit verschillende vakken, van geschiedenis tot maatschappijleer worden culturele, maatschappelijke en educatieve doelen in één klap gerealiseerd:

- Cultuur-historisch: de geschiedenis van Nederland overbrengen op een zo breed mogelijk publiek;
- Educatie: bijdragen aan halen leerdoelen uit het curriculum van scholen in verschillende vakken;
- Maatschappelijke vaardigheid: het bestrijden van beeldanalfabetisme door mensen de bagage mee te geven om beelden te interpreteren, de eigen plaats in de wereld te duiden en zich te ontwikkelen tot weerbare burgers.

Op deze manier levert de Atlas Van Stolk een belangrijke en unieke bijdrage aan het cultuur-educatieve aanbod in Rotterdam. De pilot is erop gericht om in 2017-2020 het aanbod te ontwikkelen, te testen en in Rotterdam uit te voeren, waarna het project exponentieel in omvang kan toenemen en ook nationaal uitgerold kan worden.

Deze samenwerking, de focus op beeld-bewustzijn en beeldanalfabetisme, en het feit dat vraaggestuurd én op innovatieve wijze met het onderwijs wordt samengewerkt, maken dat het project alles in zich heeft om een nationaal voorbeeldstellend project te worden. Een basis van waaruit de Atlas zich ook op langere termijn wil blijven ontwikkelen tot Instituut voor Beeldonderwijs.

Triple-A, Bibliotheek – Erasmuscollectie – Atlas

Met de verzelfstandiging en de sluiting van het Schielandshuis is nieuwe huisvesting voor de Atlas noodzakelijk. Museum Rotterdam is verhuisd naar het Timmerhuis, waar geen ruimte is voor de Atlas, en zelfstandig in het Schielandshuis blijven is geen optie. Het depot is er te klein en te onveilig en de locatie te groot en te kostbaar voor de Atlas Van Stolk alleen.

Met de Bibliotheek Rotterdam heeft de Atlas de partner gevonden waar functies voor huisvesting, tentoonstellingen en educatie in een kwalitatief hoogstaande culturele omgeving gerealiseerd worden. Nu er fysiek steeds minder boeken worden geleend, bezint Bibliotheek Rotterdam zich op een nieuwe invulling van haar taken en wil transformeren naar een hotspot voor het Rotterdamse publiek. Een ontmoetingsplek waar mensen informatie vergaren en cultureel ontspannen. Of anders gezegd: een plek die functioneert als de openbare huiskamer van de stad. De Atlas Van Stolk past als kenniscentrum voor beeldcultuur in deze nieuwe opzet.

De Bibliotheek biedt ruimte (700m²) voor de basistaken zoals kantoor, depot/werkruimte en een vaste tentoonstelling. De jaarlijkse thematentoonstellingen zullen afwisselend in de Bibliotheek en de Kunsthal georganiseerd worden. Tegelijkertijd brengen de hoge bezoekersaantallen van de Bibliotheek nieuwe kansen met zich mee voor Atlas Van Stolk voor het bereiken van een zeer groot en divers publiek. Ook sluit het educatieve profiel van de Bibliotheek inhoudelijk goed aan bij de educatieve ambities van Atlas Van Stolk met Beeldkraken.

Bovendien ligt bij Bibliotheek Rotterdam ook een aantrekkelijke kans om de Atlas Van Stolk te verbinden met de Erasmuscollectie, één van de grootste en belangrijkste collecties ter wereld met boeken en brieven van, door en over Erasmus. Zij zijn eveneens in de Bibliotheek gehuisvest maar treden nauwelijks voor het voetlicht, en dat is jammer.

Beide collecties sluiten goed op elkaar aan. Daar waar Erasmus geldt als vertegenwoordiger van het humanisme dat pleit voor tolerantie en godsdienstvrijheid, neemt Atlas Van Stolk de geschiedenis 'over' in de godsdienststrijd die volgt: de Tachtigjarige Oorlog. Atlas Van Stolk kan vervolgens veel historische context leveren waaruit duidelijk wordt dat Erasmus nog steeds actueel is. Maar buiten dit, de samenwerking betekent niet slechts de optelsom van twee A-collecties. De collecties versterken elkaars aanzien en prestige ook in hoge mate. De optelsom wordt triple A.

Voordeel van huisvesting in de Bibliotheek is dat de organisatie *lean and mean* blijft en er niet veel extra mensen hoeven worden aangetrokken.

1.5 Strategie

Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis

In de hoofden van publiek en professionals profileert de Atlas Van Stolk zich als dé Nationale Beeldbank van de Nederlandse Geschiedenis. Om dit profiel inhoudelijk te versterken en steeds verder uit te dragen ligt naast de meer reguliere taken als verzamelen en beheren van de collectie de nadruk op het tentoonstellingsbeleid, digitaliseren en online aanwezigheid.

Een eigen tentoonstellingsbeleid:

Meer dan ooit zal Atlas Van Stolk zich de komende periode profileren met tentoonstellingen op lokaal en (inter)nationaal niveau. Trots neemt de organisatie haar intrek in de Centrale Bibliotheek Rotterdam, waar een vaste presentatie wordt ingericht. Hier kan men kennis maken met de collectie en enkele belangrijke werken gepresenteerd zien. Ook is hier ruimte om op afspraak de werken zelf te bestuderen.

Vervolgens creëert de Atlas elk jaar één nieuwe tentoonstelling 'op locatie'; het ene jaar in de Bibliotheek, veelal in samenwerking met de Erasmuscollectie, het andere jaar in De Kunsthal voor een nationaal publiek. De eerste samenwerking met de Kunsthal, de tentoonstelling 200 Jaar Koninkrijk in 2014/2015 werd al een fantastisch succes met 95.000 bezoekers.

In het verlengde van deze partnerships worden tentoonstellingen gerealiseerd met een lokaal, nationaal én internationaal belang en uitstraling:

- Bibliotheek: lokaal, educatief
- Kunsthal: nationale uitstraling
- Erasmus: internationale profilering

Door op deze drie niveaus partnerships te smeden ontstaan ideale omstandigheden om de Vaderlandse geschiedenis via de beelden uit de Atlas onder de aandacht te brengen bij zowel een zeer breed regionaal publiek als bij de inhoudelijk geïnteresseerde uit het hele land. Zodoende kunnen de Atlas en haar partners zich beter profileren op het (inter)nationale podium en het belang van de collectie voor de stad Rotterdam op het vlak van publieksbereik en profilering optimaal verzilveren.

Digitaliseren / beheer

Atlas Van Stolk beheert een kostbare, maar ook kwetsbare schat: de originelen zijn van papier en derhalve kwetsbaar voor licht, vocht en de tand des tijds. Om de collectie te bewaren voor de toekomst wordt ze onder geklimatiseerde omstandigheden bewaard en is ze onlangs op zuurvrij papier overgezet.

Om de collectie voor de eeuwigheid veilig te stellen en voor iedereen toegankelijk te maken is Atlas van Stolk in 2010 begonnen met het scannen, beschrijven, catalogiseren en online presenteren van alle 245.000 afbeeldingen. Zodoende wordt ze voor iedereen toegankelijk, en wordt aan een belangrijke voorwaarde voldaan om de kennis en collectie in te kunnen zetten voor educatieve projecten.

Voor het scannen van de afbeeldingen wordt een gespecialiseerd bedrijf ingehuurd. Het beschrijven, catalogiseren en plaatsen in de databank gebeurt met eigen medewerkers. Voor het project is veel steun gevonden in de fondsenwereld, die tot nu toe ongeveer de helft van de kosten bijdroeg. Op het moment van schrijven is het grootste deel van de basiscollectie gedigitaliseerd. Echter het intensieve werk om de belangrijkste beelden uit de collectie boeken te digitaliseren is aanzienlijk. Met de huidige bezetting en inspanning zal het naar verwachting nog tien jaar duren tot de volledige collectie gedigitaliseerd en geregistreerd is in de online beeldbank.

De huidige online beeldbank is gelanceerd in 2014 en biedt uitstekende mogelijkheden om de Atlas te bekijken en specifieke onderwerpen te zoeken, zowel in het Nederlands als in de Engelse taal. Door de betere vindbaarheid van de beelden, wordt de Atlas tevens makkelijker toegankelijk voor andere partijen als tentoonstellingsmakers, uitgevers en publicisten. Zo ontstaat een online platform waar historici en curatoren uit de hele wereld onderzoek kunnen doen en hun kennis kunnen delen. Door deze 'crowdsourcing' komt steeds meer kennis en inzicht beschikbaar. Het digitaliserings-project levert daarmee een onmisbare bijdrage aan de profilering van de Atlas Van Stolk.

Instituut voor Beeldonderwijs: beeldkraken

In 2014 introduceerde de Atlas Van Stolk de term *Beeldkraken* toen samen met Karel Kindermans en Kunsthal Rotterdam een educatietraject werd georganiseerd rond de successtentoonstelling '200 jaar Koninkrijk'. Voor dit traject maakte Karel Kindermans 20 nieuwe schoolplaten, beeldessay's die een verhaal vertellen over een Nederlandse vorst, onder andere samengesteld met beelden uit de collectie van de Atlas Van Stolk. Rond de platen werd een succesvol educatietraject georganiseerd waarin basisscholieren, middelbare scholieren en MBO'ers hun kennis en vaardigheden vergrootten op het gebied van mediawijsheid (informatievaardigheden) en de Nederlandse geschiedenis.

Voortbouwend op dit succes wil Atlas van Stolk Beeldkraken verder ontwikkelen tot volwaardig cultuur-educatief aanbod om beeldanalfabetisme te bestrijden en dat vervolgens eerst in Rotterdam en later ook daarbuiten uitrollen. Samenwerking met het onderwijs is daarbij kern. Op die manier wordt geborgd dat het nieuwe aanbod goed aansluit bij de specifieke behoefte en leerdoelen van het onderwijs. Daarbij wordt doelbewust samengewerkt met scholen van verschillende niveaus, profielen en leerlingen populaties.

Het lesmateriaal is zowel losstaand te gebruiken, als in het kader van uiteenlopende vakken uit het verplichte curriculum. Niet alleen het vak geschiedenis, maar ook maatschappijleer, de kunstvakken en het vak Nederlands kunnen er uit putten. Door leerlingen kennis bij te brengen over het verleden, krijgen ze beter inzicht in het heden en de toekomst. De lespakketten zijn online beschikbaar en kunnen in de school zelf worden behandeld. Desgewenst kan deelname worden uitgebreid met een bezoek aan de Atlas of een tentoonstelling, maar het hoeft niet. Zodoende wordt een belangrijke drempel voor deelname van scholen volledig weggenomen; de reis er naartoe.

Door Beeldkraken verder uit te werken naar verschillende schooltypen en het aanbod landelijk onder de aandacht te brengen, wordt een even belangrijke als omvangrijke bijdrage geleverd aan cultuureducatie en mediawijsheid onder een zeer brede groep jongeren.

Huisvesting ism Bibliotheek / Erasmuscollectie

Atlas Van Stolk beoogt begin 2017 te verhuizen naar de derde verdieping in de Centrale Bibliotheek Rotterdam, waar ook de Erasmuscollectie gevestigd is. De administratieve en praktische organisatie worden per 1 januari onder gebracht in de stichting Atlas Van Stolk, die daartoe volgens het Raad van Toezicht model zal gaan werken. In de nieuwe situatie wordt de Atlas dus geen onderdeel van de Bibliotheek, maar wordt de Bibliotheek huurbaas en partner voor toekomstige presentaties.

Huisvesting in de Bibliotheek brengt interessante voordelen met zich mee. Inhoudelijk liggen er goede banden; met de Bibliotheek als het gaat om educatie en het tegengaan van (beeld)analfabetische, en met de Erasmuscollectie als het gaat om het conserveren en presenteren van historisch erfgoed. Met beiden zal dan ook enthousiast samengewerkt worden op deze gebieden.

Ook in financieel opzicht is dit een goede keuze. Door in te trekken bij de Centrale Bibliotheek kan Atlas Van Stolk gebruik maken van alle ondersteunende faciliteiten, van ruimte en installaties tot backoffice en IT en veiligheidsvoorzieningen. De overheadkosten zijn daardoor substantieel lager dan bij elke andere onderzochte oplossing. Tegelijkertijd kan juist bij de Bibliotheek, met 2.1 miljoen bezoekers per jaar een zeer omvangrijk publiek bereikt worden. Zodoende sluit deze beweging goed aan bij de ambities van de Gemeente Rotterdam om door samenwerking kostenefficiënt te kunnen opereren, en toch een substantieel en breed (alle typen Rotterdammers komen er) publieksbereik te realiseren.

Depot	300 m2
Vaste tentoonstelling:	200 m2
Papieratelier/digitalisering	50 m2
Archief	50 m2
Kantoor & bibliotheek:	100 m2
Totaal ruimtegebruik	700 m2

HOOFDSTUK 2. PRESTATIES

2.1 Terugblik 2013 – 2016

Met de start van het huidige cultuurplan 2013-2016 werd het Schielandshuis gesloten voor publiek en verloor Atlas Van Stolk haar vaste presentatieplek. Museum Rotterdam ging een periode van 'nomadisch bestaan' in waarbij het zich presenteerde in locaties als LP2 en de Onderzeebootloods op Heijplaat. In de plannen voor het Timmerhuis waar Museum Rotterdam vanaf januari 2016 gehuisvest is, is geen ruimte voor de Atlas Van Stolk. Enerzijds was hier simpelweg geen geschikte ruimte voor, anderzijds is een gezamenlijke presentatie van de twee collecties steeds minder vanzelfsprekend, nu de Atlas steeds meer een nationaal profiel krijgt, gericht op de hele vaderlandse geschiedenis.

Tegelijkertijd is gesignaleerd dat de voorzieningen in het Schielandshuis van onvoldoende kwaliteit zijn om de kwetsbare Atlas Van Stolk veilig te bewaren. Het aanpassen van het toch al kostbare en voor de Atlas alleen veel te grote gebouw, zou niet in verhouding staan tot de te verwachten opbrengst. Daarmee ontstond voor Atlas Van Stolk de noodzaak om andere manieren te vinden om zich te presenteren, en eveneens om zelfstandig op zoek te gaan naar geschikte ruimte voor het depot en de organisatie. Na overleg met zowel Museum Rotterdam, het bestuur van Stichting Atlas Van Stolk en de Gemeente Rotterdam is in 2013 besloten dat de Atlas vanaf 2017 zelfstandig verder zou gaan.

Ondanks de sterk verzwakte thuispositie, heeft Atlas Van Stolk de afgelopen jaren met succes gewerkt aan een eigen profilering. Zodoende kon alsnog een aantal presentatiemomenten worden georganiseerd, en werd het fundament gelegd voor de nieuwe zelfstandige organisatie.

In 2013-2016 lag de focus op:

1. Beheer van de collectie: aanvulling, onderhoud, restauratie
2. Digitaliseren en online toegankelijk maken van de collectie
3. Nieuwe partnerships zoeken om de collectie ten nutte te brengen via tentoonstellingen en educatie, met als hoogtepunt de tentoonstelling 200 jaar Koninkrijk in de Kunsthal.
4. Het voorbereiden van de feitelijke verzelfstandiging van de organisatie en huisvesting

Ad 1. Beheer collectie

Onlangs is de omvangrijke klus om de collectie over te zetten op zuurvrij papier teneinde haar beter en duurzamer te beschermen volbracht. Toen in latere stadia van dit project ook de digitalisering startte, werden beide werkzaamheden gecombineerd uitgevoerd.

Mede doordat voorkomende restauraties tot 2014 doorlopend door de eigen organisatie werden verzorgd, verkeert de collectie in uitstekende staat. Tussen 80% tot 90% van de collectie is geheel in orde, alleen de collectie oude boeken is op termijn aan onderhoud toe.

De collectie is ook de afgelopen jaren doorlopend aangevuld middels schenkingen en aankopen, die mede dankzij het vaste aankoopbudget, de steunstichting en particuliere fondsen gefinancierd worden. De aanwinsten betreffen onder meer een omvangrijke schenking van 1500 tekeningen vervaardigd door Niek Otte. Het zijn voornamelijk politieke spotprenten uit de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw. Van Paul van der Steen is werk aangekocht: 166 politieke tekeningen van bekende Nederlanders, het Koninklijk Huis en Sinterklaas met Zwarte Piet.

Hoogtepunt was de verwerving van 1000 foto's van Vincent Mentzel. Tevens schonk Mentzel 180 foto's. Ze betreffen de Nederlandse politiek in de periode 1970-2010. Daarnaast zijn het foto's over maatschappelijke thema's zoals protestdemonstraties, boerenleven en recreatie. Eveneens betreft het een interessante serie over Suriname.

Ad 2. Digitalisering en ontsluiten

Tot en met 2015 zijn 108.000 van de 245.000 afbeeldingen gedigitaliseerd. Dit project is met behulp van fondsensteun en Stichting Begunstigers Atlas Van Stolk mogelijk gemaakt en is tot op heden zeer succesvol verlopen. De gedigitaliseerde afbeeldingen zijn te vinden in de online databank van Atlas Van Stolk (<http://www.atlasvanstolk.nl/nl/collectie>). Hoewel gescand, moet de dataverwerking, de tweede stap in het digitaliseringsproces, van deze afbeeldingen nog grotendeels plaatsvinden; dit staat gepland voor 2016.

In 2014 kwam de nieuwe website gereed, met daarop de database met alle gedigitaliseerde afbeeldingen en beschrijvingen. Het huidige systeem is zeer gebruiksvriendelijk en biedt goede mogelijkheden om te onderzoeken hoe het publiek van de site gebruik maakt. Terwijl vele andere collectiedatabanken erop gericht zijn slechts een afzonderlijke vraag te beantwoorden, is die van Atlas Van Stolk zo ingericht dat het resultaat van een vraag niet het eindpunt is, maar juist het beginpunt van een virtuele ontdekkingsreis. Alle termen in een beschrijving zijn aanklikbaar en geven een ander resultaat, een vervolg op de oorspronkelijke vraag. Zo krijgt een bezoeker de Nederlandse geschiedenis vanuit een voortdurend wisselend en meestal onverwacht standpunt te zien. De bezoeker kan de samenhang ontdekken tussen ogenschijnlijk losstaande feiten of geconfronteerd worden met hem nog onbekende gebeurtenissen, plaatsen of personen.

De collectiesite was opgezet om de nieuwsgierigheid van de gebruiker te prikkelen en hem de mogelijkheid te bieden om zelfs zonder het stellen van een specifieke vraag delen van de collectie te zien en daarbij kennis van de geschiedenis te vergaren. Dat deze opzet geslaagd is blijkt uit twee cijfers: het afgelopen jaar zijn ruim 15.000 vragen gesteld, d.w.z. vragen die door gebruikers zijn ingetypt. Daarnaast is er ruim 122.000 maal op een link in een beschrijving geklikt die de gebruiker een vervolselectie toonde, op de wijze die hierboven beschreven is.

Ad 3. Tonen en leren

Een nieuw partnerschap is aangegaan met de Kunsthall voor de tentoonstelling 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden die als onderdeel van de officiële viering van 200 jaar Koninkrijk plaatsvond van 20 december 2014 tot en met 31 mei 2015 in de Kunsthall. De tentoonstelling werd wegens succes verlengd en bereikte ca. 95.000 bezoekers. Doordat de Kunsthall verschillende tentoonstellingen gelijktijdig en voor één entreebewijs aanbiedt, werd een gemêleerd publiek bereikt. Daarmee is de collectie voor het eerst op grote schaal en onder de eigen naam ontsloten voor een nationaal publiek en is een belangrijke stap gezet in de beeldvorming van Atlas Van Stolk als dé collectie over de Nederlandse beeldgeschiedenis.

In combinatie met de tentoonstelling organiseerde Atlas Van Stolk het educatietraject *Beeldkraken*, 20 Nieuwe Schoolplaten. Daarmee heeft het zo'n 1800 scholieren leren *beeldkraken*, ofwel kritisch leren kijken naar beeld en naar de betekenis en herkomst van beelden; iets dat van groot belang maar helaas nog weinig vanzelfsprekend is in de huidige beeldcultuur waarin zij opgroeien. Dit project heeft potentie om een mooie start te vormen voor een meer duurzame inbedding van Atlas Van Stolk onder deze jonge doelgroep en het leren kijken naar beeld in het Nederlandse onderwijssysteem.

Uit beide onderdelen, tentoonstelling en educatieproject, zijn samenwerkingsverbanden ontstaan die de komende jaren zullen resulteren in meer activiteiten voor een breder publiek.

Beeldkraken

Karel Kindermans, tekenaar, illustrator en grafisch ontwerper, tekende twintig nieuwe schoolplaten. De platen die hij maakte vormen geen visuele weergave van een historische gebeurtenis zoals de klassieke platen van Isings dat doen. Kindermans kopieerde in zijn eigen handschrift bestaande beelden die samen het verhaal van het moment vertellen. Zijn platen bevatten verwijzingen naar de originelen en bieden zo een handvat om naar zijn bronnen op zoek te gaan, er andere, vergelijkbare beelden bij te vinden en zo de geschiedenis te achterhalen.

Kindermans' platen moeten dus letterlijk worden 'gekraakt' als een code die de sleutel geeft tot het historische verhaal. Dat kraken kan met behulp van het internet, zodat ook digitale vaardigheden worden gekweekt.

De platen zijn te zien op de website van Atlas Van Stolk en in een boekje waarin elke plaat wordt begeleid door een tekst van steeds een andere auteur.

Successen en Leermomenten

Positief:

- Het belangrijkste deel van de collectie is gedigitaliseerd en online beschikbaar in twee talen, hiermee is een essentiële basis gelegd voor (inter)nationale samenwerking en educatie.
- De tentoonstelling 200 jaar Koninkrijk was een groot succes, zowel inhoudelijk als qua bereik. Zo'n 95.000 mensen bezochten de Kunsthal.
- Atlas Van Stolk heeft deze tentoonstelling geheel met de eigen collectie getoond, een novum.
- Atlas Van Stolk heeft zich geprofileerd als dé Nationale Collectie van de Nederlandse Geschiedenis
- De 20 nieuwe schoolplaten, het educatietraject behorende bij de tentoonstelling, hebben vele jongeren uitgedaagd met meer inzicht naar hun eigen verleden te kijken. De schoolplaat over slavernij bracht bijvoorbeeld discussies teweeg; jongeren hebben geluisterd, kennisgemaakt met nieuwe perspectieven en nuance aangebracht in hun overtuigingen.
- Met het concept Beeldkraken heeft de Atlas een zeer sterk en kansrijk concept in handen.

Knelpunten en tegenslag

- De belangrijkste tegenslag was met de start van het cultuurplan 2013-2016 reeds een fait accompli; de Atlas Van Stolk moest het stellen zonder eigen tentoonstellingsplek.
- Het depot in het Schielandshuis voldoet niet meer aan de eisen: het is te klein en te onveilig. Een oplossing is in het Schielandshuis niet tegen realistische kosten te realiseren.
- Door de afscheiding van Museum Rotterdam moet een aantal belangrijke taken opnieuw worden ingevuld, zoals marketing, administratie en office.
- Het overlijden van de restaurator in 2014.

2.2 Vooruitblik 2017 – 2020

a. Toelichting Prestatieraster

Raster 1 bevat:

Productie: 1 vaste tentoonstelling in Bibliotheek
Presentatie: 160 rondleidingen door depot en tentoonstelling
Bereik: 25.000 bezoekers

Raster 2 bevat:

Productie: 1 tentoonstelling per jaar 'op locatie' afwisselend in de Bibliotheek en de Kunsthal
Presentatie 40 rondleidingen door tentoonstelling
Bereik: 26.500 bezoekers (gemiddelde van 45.000 in de Kunsthal en 10.000 in de Bibliotheek)

Raster Educatie bevat de activiteiten in het kader van Beeldkraken

Beeldkraken	2017	2018	2019	2020
Basisscholen	4	6	8	10
Klassen	24	36	48	60
Leerlingen / deelnames	600	900	1200	1500
Docent contact uren*	96	144	192	240
Voortgezet onderwijs scholen	2	3	4	5
Klassen	20	30	40	50
Leerlingen	500	750	1000	1250
Docent contact uren	80	120	160	200
Totaal bereik	1100	1650	2200	2750

Horizon, eind 2020:

- Is de Atlas Van Stolk gevestigd in de Bibliotheek: depot, presentatieplek, kantoren;
- Is de een forse stap gezet in de digitalisering en beschrijving van de collectie;
- Heeft de Atlas Van Stolk jaarlijks één nieuwe tentoonstelling gelanceerd, afwisselend in de Kunsthal en de Bibliotheek.
- Is er een toename in het aantal raadgevingen, onderzoeken en bruiklenen.
- Heeft de Atlas Van Stolk Beeldkraken ontwikkeld tot educatief project voor het Voortgezet en Primair Onderwijs op verschillende niveaus.

b. Tentoonstellingen

2017 -2020 Vaste presentatie in de Bibliotheek

Middels een permanente presentatie wordt in de bibliotheek het verhaal van de Atlas Van Stolk verteld aan het publiek. Ontstaan, geschiedenis en uiteraard een uitsnede van belangrijke deelcollecties zoals de spotprenten en het koninklijk huis worden permanent in beeld gebracht. Hoewel nog in de verkenningfase ligt het voor de hand de vaste presentatie te combineren met die van de Erasmuscollectie. Zo krijgt de Erasmuscollectie een lang gedroomde degelijke publieke presentatie in Rotterdam, en krijgt Atlas Van Stok de gelegenheid deze internationaal gerenommeerde collectie aan zich te verbinden. Elke twee jaar zal de vaste presentatie geactualiseerd dan wel vernieuwd worden.

In deze tentoonstelling krijgt ook het onderwerp Beeldkraken een belangrijke plek. Sowieso is het 'ontcijferen en beoordelen' van beelden een vaardigheid die Atlas Van Stolk wil delen met al haar bezoekers. Daarnaast is de bedoeling dat deelnemende scholen ook de Atlas zelf bezoeken als onderdeel van hun deelname aan het educatieproject Beeldkraken.

Locatie: Bibliotheek
Periode: Permanent
Doelgroep: Zeer breed algemeen publiek, bezoekers Bibliotheek
Bereik: 25.000 personen per jaar

Tevens komt er jaarlijks een grotere tijdelijke tentoonstelling, afwisselend in Bibliotheek en Kunsthal:

2017 Tentoonstelling: Beeldkraken

In 2017-2020 is de ambitie om tenminste eens in de twee jaar een gezamenlijk project te organiseren met de Kunsthal. Net als Atlas Van Stolk hecht ook de Kunsthal waarde aan het bestrijden van beeldanalfabetisme door mensen verder te leren kijken en beelden te leren beoordelen.

Beeldanalfabetisme is een begrip in deze tijd. Beeldkraken wil je leren kijken, wil laten zien hoe beelden ons beïnvloeden en je weerbaar maken 'tegen' het beeld en tegen beeldmanipulatie. Behalve aandacht voor het kijken gaat de expositie Beeldkraken ook over hoe je naar betrouwbare bronnen kunt zoeken. Wat is een betrouwbare bron? Iedereen kan informatie op internet plaatsen, dat zorgt ervoor dat we over veel kennis beschikken, maar ook dat er onjuiste informatie op internet staat. Wanneer weet je nu of een site bruikbaar is?

Boodschap van de expositie is tevens dat een bron niet een plaatje is van internet, maar een echt document. De expositie toont de echte beelden bij het onderwijsplan Beeldkraken. De (jonge) bezoekers leren bronnen voelen, formaat herkennen, textuur zien en echtheid van materialen herkennen. Tevens leren ze over de waarde van verzamelen en over hoe beeld je kan misleiden.

Beeldkraken

Locatie: De Kunsthal
Periode: Vier maanden, n.t.b.
Doelgroep: Scholieren, deelnemers educatietraject
Brede publiek van de Kunsthal
Bereik: 45.000 personen

Beeldkraken

Koning Willem Alexander zou nooit halfnaakt poseren. En we weten wel zeker dat hij niet onder de tatoeages zit. Of toch wel? De gezichten van historische figuren zijn getatoeëerd door tattoo-koning Henk Schiffmacher: Prins Willem I en Michiel de Ruyter, even iconisch als zijn eigen portret inmiddels. Het lichaam van koning Willem Alexander is drager van het beeld. Of is de foto het beeld, met koning Willem Alexander erop? Welke delen van de foto zijn geshopt? Is dit nog wel een foto te noemen of is het een kunstwerk?

2018 Tentoonstelling: Vijf eeuwen spot en belediging, spotprenten uit de Atlas Van Stolk
Met deze tentoonstelling in de Bibliotheek duikt Atlas haar omvangrijke collectie spotprenten in. Een bijzondere collectie die letterlijk vijf eeuwen (!) spotprenten omvat, met materiaal van 1515 tot 2015.

Een spotprent kwetst en bespot. Dat is zijn taak. Het doelwit kan de spot maar beter negeren. Het gaat immers om de uitlokking en de geprikkelde reactie.

Groepen in de samenleving met een achterstelling op het gebied van godsdienst, welvaart of sekseverhouding hebben 'een zwakke plek'. Dat maakt dat ze zich gemakkelijk gekwetst kunnen voelen. De gevoeligheid neemt gewoonlijk af als deze groepen in de samenleving een volwaardige rol krijgen toebedeeld en er sprake is van emancipatie. De spot raakt zijn doel niet meer en bloedt dood.

De tentoonstelling laat zien dat elke tijd zijn eigen gevoeligheden heeft. Ze laat ook zien dat steeds andere mensen het doelwit zijn. Daarnaast toont de expositie hoe godsdienstige of maatschappelijke groeperingen zich door emancipatie vrijwaren van spotternij.

Zo'n vijfhonderd jaar geleden komt de productie van spotprenten op gang. In de tentoonstelling is dit begin aanwezig met een bijzondere spotprent over de paus en Erasmus. Vervolgens voert de expositie langs vele variëteiten van belediging en spot, van het verre verleden tot de actualiteit van vandaag.

Locatie: Bibliotheek
Periode: 4 maanden n.t.b. 2018
Doelgroep: Zeer breed algemeen publiek, bezoekers Bibliotheek
Bereik: 10.000

2019 Tentoonstelling: Gevaarlijke vrouwen, van boekenwurm tot lipstickamazone

Naar aanleiding van het 100 jarig bestaan van het actieve vrouwenkiesrecht, organiseert Atlas Van Stolk in 2019 de tentoonstelling *Van boekenwurm tot lipstickamazone*. Daarin vormt de beeldcollectie van Atlas Van Stolk het uitgangspunt voor een project rondom de verbeelding van de maatschappelijke normen rondom vrouwen en vrouwelijkheid in de Nederlandse geschiedenis.

Aan de hand van een aantal stereotype stambomen van 'gevaarlijke' vrouwen uit verschillende velden van het maatschappelijke leven duiken we op thematische wijze de geschiedenis in. Hoe werd in het verleden op visuele wijze uitdrukking gegeven aan normen en waarden rondom vrouwen en vrouwelijkheid, en wanneer leidde overschrijding van die norm tot het stempel 'gevaarlijk'? Hebben 'gevaarlijke' vrouwen van nu eigenlijk historische voorgangsters en hoe werden die dan verbeeld? En op welk beeldmateriaal zien we die vrouwen terug (spotprenten, foto's, affiches, reclame, prenten)?

In *Van boekenwurm tot lipstickamazone* wordt de verbeelding van de vrouw in historisch perspectief geplaatst en nadrukkelijk verbonden met patronen in de hedendaagse beeldvorming. Intermedialiteit en interactiviteit staan centraal in dit project. Zo wordt de collectie van Atlas van Stolk via de digitale portal Europeana in verband gebracht met andere, Europese (audio)visuele collecties zoals die van Beeld en Geluid, waardoor nieuwe, interessante verbanden kunnen worden gelegd. Daarnaast wordt het publiek op verschillende platforms uitgenodigd om zich te identificeren met vrouwen in heden en verleden, te reflecteren op de eigen (familie)geschiedenis en om kennis en verhalen toe te voegen aan de gevaarlijke vrouwen-wiki. Op deze manier wordt niet alleen een connectie gemaakt met het publiek tijdens het tentoonstellingsbezoek, maar ook daarna. Daarmee wordt de basis gelegd voor een langere en duurzame relatie tussen het museum en zijn bezoekers.

Locatie: De Kunsthal
Periode: n.t.b. 4 maanden in 2019
Bereik: 45.000

2020 Tentoonstelling: Hollandse Tuin

De Hollandse Tuin is als een sprookje. Het gaat over een mooie tuin, een schone maagd en een heldhaftige leeuw. De tuin symboliseert het grondgebied van Nederland. Een ronde haag met een toegangshek beschermt de tuin tegen indringers. Middenin zetelt de Hollandse Maagd, symbool voor onszelf, de inwoners. De leeuw symboliseert de kracht waarmee we ons land en onszelf verdedigen.

De Hollandse Tuin lijkt als symbool vooral te floreren bij het beeld van een land dat zich vrijvecht. Zoals het geval was in de Tachtigjarige Oorlog. Nederland maakte zich vrij van het Spaanse juk en werd een republiek. Dit speelt ook een rol bij de patriotten in de Franse Tijd. Zij verzetten zich tegen de Oranjes en strijden voor een staat waarin vrije burgers kunnen leven. Daarna gaat de Hollandse Tuin in 'slaapstand'. Nederland is een monarchie geworden. Als het symbool al van stal wordt gehaald, dan voornamelijk bij herdenkingen. Herdenkingen die herinneren aan onze vrijheidsdrang en verdediging van het landsbelang, dat weer wel. Maar soms komt het symbool onverwacht te voorschijn. Zoals bij de geboorte van prinses Beatrix. Haar wiegje staat in een weelderig groene tuin op de plaats waar eerder de Hollandse Maagd zetelde. Dus toch een monarch in de tuin.

In spotprenten blijft de Hollandse tuin doorleven. Het is natuurlijk een prachtig beeld waarmee je als tekenaar alle kanten op kunt. In de expositie gaat het om het zelfbeeld van Nederland. De Hollandse tuin is een symbool waarmee Nederland zich al lange tijd identificeert. Een leeuw en een maagd zijn krachtige symbolen die tijdloos kunnen functioneren. Maar waarom verdwijnt het symbool dan toch?

Locatie: Bibliotheek
Periode: n.t.b. 4 maanden in 2020
Bereik: 10.000 bezoekers

HOOFDSTUK 3. PUBLIEKSBEREIK

3.1 Terugblik 2013 – 2016

Vóór de sluiting van Museum Rotterdam bereikte Atlas Van Stolk jaarlijks circa 20.000 bezoekers in het Schielandshuis. Jaarlijks werden 3 tot vier tentoonstellingen georganiseerd in de vaste ruimte voor Atlas Van Stolk. Hier bereikte Atlas de geïnteresseerde Rotterdammers (high users), toeristen en dagjesmensen die iets mee willen krijgen over de historie van de stad. Uit onderzoek van Rotterdam Festivals blijkt daarnaast dat Museum Rotterdam -en daarmee Atlas van Stolk- een relatief goed bereik heeft onder culturele medium users 'Actieve Families' en de light users 'Modale Cultuurmijders'.

Hoogtepunt in het publieksbereik was de tentoonstelling 200 jaar Koninkrijk die samen met de Kunsthal georganiseerd werd in het kader van de nationale viering 200 jaar Koninkrijk in 2014/2015. De tentoonstelling werd wegens succes verlengd en trok een bereik van maar liefst 95.000 personen, meer dan het dubbele van de beoogde 45.000. Zowel bestaand als nieuw publiek heeft zijn weg naar deze tentoonstelling gevonden. De gelijktijdige programmering van andere tentoonstellingen in de Kunsthal, zoals 'Designing 007: Fifty Years of Bond Style' en 'Rudolf Steiner: Alchemie van het Alledaagse', heeft er voor gezorgd dat er een groot publiek is bereikt van verschillende leeftijden, met verschillende interesses en achtergronden. Van scholieren tot kunstliefhebbers en van geïnteresseerden op het gebied van geschiedenis tot toeristen en dagjesmensen. Specifiek het bereiken van -voor de Atlas- nieuw, jong publiek is hierdoor succesvol gerealiseerd.

Ook is in het kader van 200 jaar Koninkrijk met educatieproject *20 nieuwe schoolplaten* de kiem gelegd voor 'Beeldkraken' als educatieve poot van Atlas Van Stolk. In dit project zijn 86 groepen, totaal 1865 personen rondgeleid over de tentoonstelling in het kader van Beeldkraken:

- 64 rondleidingen voor 19 scholen (HAVO / VWO), totaal 1.434 leerlingen.
- 9 rondleidingen voor 6 scholen VMBO, totaal 205 leerlingen.
- 10 rondleidingen voor 6 instellingen WO (Academies en Universiteiten), totaal 184 studenten.
- 3 rondleidingen voor docenten groepen, totaal 42 bezoekers.

Daarmee heeft het project 20 schoolplaten als een zeer succesvolle pilot gewerkt in de opstart naar een ambitieus en duurzaam onderwijsplan. Er is, ook door het onderwijsveld, beaamd dat er een groot potentieel is voor een onderwijsproject in 'leren kijken', waarmee de basis onder Beeldkraken als substantiële educatieve tak van Atlas Van Stolk is gelegd.

Onder historici, publicisten en uitgevers uit het hele land staat Atlas Van Stolk bekend om haar hoge kwaliteit en volledigheid als het gaat over de Nederlandse geschiedenis. Zij raadplegen de Atlas voor onderzoek, nemen beelden af voor publicaties of vragen bruiklenen voor tentoonstellingen.

Nu de Atlas ook online te raadplegen is, neemt ook het aantal studenten en scholieren en buitenlandse organisaties dat ervan gebruik maakt toe. Het afgelopen jaar zijn ruim 15.000 vragen gesteld, d.w.z. vragen die door gebruikers zijn ingetypt. Daarnaast is er ruim 122.000 maal op een link in een beschrijving geklikt die de gebruiker een vervolselectie toonde (6-12-2015)

Concluderend kan gezegd worden dat Atlas Van Stolk ondanks het gemis van een eigen locatie, middels locatieprogrammering, digitalisering en online aanwezigheid haar bereik op pijl heeft gehouden. De samenwerking met de Kunsthal en het onderwijs hebben daar in belangrijke mate aan bijgedragen. Dit zijn dan ook de ingrediënten voor 2017-2020.

3.2 Vooruitblik 2017 – 2020

Ambitie

De missie van Atlas Van Stolk is om in contact te treden met een breed publiek, hen kennis bij te brengen over de geschiedenis van Nederland(ers) en hen te helpen beter te *kijken*, beelden te interpreteren in een samenleving die grotendeels drijft op beeldcommunicatie.

Hierop inspelend is de ambitie voor de komende periode drieërlei:

- Meer publiek**; het succes van 200 jaar Koninkrijk laat zien dat het potentieel zeer groot is.
- Breder publiek**; naast de culturele elite en professionals juist ook medium en light users.
- Blik openen**; bezoekers en deelnemers leren te beoordelen en in context te plaatsen wat ze zien

Doelgroepen

Rotterdam

Publieksonderzoek door Rotterdam Festivals¹ is gebaseerd op het MOSAIC model waarin 8 Rotterdamse doelgroepen voor kunst en cultuur worden beschreven. In het beschrijven van het publieksbereik van Atlas Van Stolk binnen Rotterdam wordt zo veel mogelijk deze indeling gehanteerd. Als marketingtool ter analyse van het publiek binnen Rotterdam is dit een uitstekend instrument. Voor de communicatie worden aanvullend ook andere typeringingen gebruikt, zoals leeftijd, herkomst, gezelschap en bezoekmotief.

Door samen te werken met gevestigde partijen als de Bibliotheek Rotterdam en de Kunsthal wordt zowel een veel groter als een veel breder publiek bereikt. Gekeken naar het Rotterdamse Mosaic Model, blijkt dat door de samenwerking met deze twee locaties 6 van de 8 groepen bereikt worden, wat een zeer grote diversiteit en breedte vertegenwoordigt.

Met het onderwijsproject Beelkraken wordt vervolgens een stadsbrede deelname nagestreefd. Het aanbod wordt uitgewerkt voor de verschillende schooltypen, van Primair Onderwijs tot HBO. Door de laagdrempelige aanpak lukte het reeds in de pilot fase om ook scholen te bereiken die normaliter niet deelnemen aan cultuur. Binnen het onderwijsproject (8 t/m 18 jaar) is het veilig te stellen dat Atlas Van Stolk de volledige breedte van het Rotterdamse publiek bereikt.

8 Doelgroepen	pct in R'dam	# personen	Bibliotheek	Kunsthal	Beeldkraken
Stadse Alleseters	14%	87.583	+	++	+
Elitaire Cultuurminnaars	4%	25.024	+	++	+
Klassieke kunstliefhebbers	3%	18.768	+	+	+
Actieve Families	6%	37.536	++	-	+
Randstedelijke Gemakzoeker	5%	31.280	+	-	+
Digitale Kijkers	9%	56.303	-	-	+
Kleurrijke Knokkers	34%	212.701	++	-	+
Modale Cultuurmijders	25%	156.398	-	-	+
	100%	625.592			
Bibliotheek Rotterdam	2,1 miljoen bezoekers over 14 vestigingen (2014)				
Kunsthal Rotterdam	252.411 bezoekers in 2014				

¹ Rotterdam, cultuur en publiek in kaart gebracht. (2015)

Doelgroepen nationaal

De profilering middels tentoonstellingen, online activiteiten en publicaties maakt de Atlas nog breder bekend onder een nationaal publiek

- Algemeen, in Nederlandse geschiedenis geïnteresseerden en mensen met belangstelling voor historische antropologie, -fotografie, kunstgeschiedenis
- Kunstliefhebbers en reguliere bezoekers van de Kunsthal
- Geïnteresseerden op het gebied van politiek, godsdienst en koningshuis
- Verzamelaars, waaronder (hoogopgeleide) gepensioneerden
- Dagjesmensen/toeristen
- Georganiseerde groepen, waaronder historische verenigingen en bedrijven
- Studenten en scholieren

(Inter-)nationaal professioneel netwerk

Onder professionals geniet de Atlas Van Stolk van een ruime bekendheid en een gedegen netwerk. Nu de Atlas grotendeels digitaal beschikbaar is in twee talen, ligt er een goede kans om dit netwerk intensiever te betrekken.

- Historici, wetenschappers, publicisten
- Uitgeverijen, vrije media
- Docenten, professoren

Beoogd bereik

In het Schielandshuis bereikte de Atlas Van Stolk op jaarbasis zo'n 20.000 bezoekers. De nieuwe aanpak maakt een enorme sprong in publieksbereik mogelijk:

Bereik per jaar	2017	2018	2019	2020	Gem/jaar
Bibliotheek vaste presentatie	20.000	25.000	25.000	30.000	25.000
Bibliotheek - tentoonstelling	0	10.000	0	10.000	5.000
Kunsthal - tentoonstelling	40.000	0	45.000	0	21.250
Beeldkraken	2.000	3.000	4.000	5.000	3.500
Totaal	62.000	38.000	74.000	45.000	54.750

Strategie

Atlas van Stolk heeft geen vaste medewerker marketing. Per project wordt gekeken of en in welke mate marketinginzet nodig is. Als onderdeel van het collectiebeheer en digitalisering is in 2014 de website geheel vernieuwd en is de structuur aangelegd voor de online beeldbank. Naarmate de digitalisering vordert wordt deze aangevuld tot de hele collectie ook online beschikbaar is. Vanuit dat oogpunt is ook het onderhoud en de nieuwsvoorziening op de website ondergebracht bij dit project.

De permanente presentatie en tentoonstelling in de Bibliotheek is in zichzelf een visitekaartje voor de organisatie op een prominente plek in het pand, 3^e etage. Aanvullend wordt, speciaal rond de opening, een bescheiden publiciteitscampagne georganiseerd richting het Rotterdamse publiek, vrije media en nationaal netwerk. Gezamenlijke tentoonstellingen met de Erasmuscollectie zijn aanleiding voor een nationale en zelfs internationale exposure; er is internationaal veel vraag naar activiteiten en informatie over Erasmus.

Voor de tentoonstellingen in de Kunsthal vaart de Atlas van Stolk mee op de publiciteit van de Kunsthal, die daartoe over een uitgebreid en zeer effectief apparaat beschikt. Aanvullend pleegt Atlas een inspanning richting haar eigen netwerk en de nationale doelgroepen om het moment aan te grijpen om de Atlas zelf sterker te profileren.

HOOFDSTUK 4. MEERWAARDE VOOR DE STAD

4.1 Meerwaarde voor de culturele sector

Rotterdam mag zich schatbewaarder noemen van een unieke verzameling beelden, een nationale A-Collectie, die als geheel de volledige Nederlandse geschiedenis omvat en nog altijd wordt aangevuld met hedendaags materiaal.

Atlas Van Stolk *wortelt* Nederland en heeft hierdoor grote meerwaarde; het verbeeldt letterlijk de geschiedenis én het heden van ons land. Het is generatieoverstijgend en kan in deze hoedanigheid mensen binden, historische gebeurtenissen kaderen, maatschappelijke ontwikkelingen in kaart brengen en aanzetten tot reflectie over ons eigen heden en verleden.

Met de tentoonstellingen brengt Atlas van Stolk een breed publiek in aanraking met de Nederlandse geschiedenis. De tentoonstellingen vervullen gezamenlijk zowel het *lokale* belang van het bereiken van een breed publiek, als het *nationale* belang door in Rotterdam tentoonstellingen met een nationale, soms internationale betekenis te organiseren. In de organisatie daarvan werkt de Atlas goed samen met een variëteit aan culturele organisaties uit het Rotterdamse veld.

Met de educatieve trajecten leert Atlas Van Stolk de deelnemers op een andere manier kijken. Atlas Van Stolk leert mensen beelden te interpreteren en op waarde te schatten. Zo bestrijdt de Atlas beeldanalfabetisme. Daarmee neemt het zowel binnen Rotterdam als nationaal gezien een even belangrijke als -helaas- unieke rol op zich.

Binnen Rotterdam levert het zodoende een inhoudelijk sterke en in omvang aanzienlijke bijdrage aan de ambitie om alle scholieren met kunst en cultuur in aanraking te brengen. Vooralsnog gebeurt dit aanvullend op het cultuurtraject. In een later stadium kan dit mogelijk alsnog geïntegreerd worden.

Met het geheel aan activiteiten draagt Atlas Van Stolk zorg voor een bijzondere collectie, en draagt met een kwalitatief hoogwaardig programma bij aan de pluriformiteit van de culturele programmering van Rotterdam en de profilering daarvan in het nationale en internationale veld.

4.2 Raakvlakken met andere sectoren:

Buiten het culturele veld werkt Atlas Van Stolk intensief samen met het universiteiten en onderwijs in het kader van het project Beeldkraken:

Rijksuniversiteit Leiden

Storck is vakdidacticus Geschiedenis en verbonden aan het ICLON (Lerarenopleiding voor het Voortgezet Onderwijs) aan de Rijksuniversiteit Leiden. Elise Storck is inhoudelijk betrokken bij het project *Beeldkraken, 20 schoolplaten in de klas*. Zij zal als externe adviseur blijven fungeren in het educatieproject Beeldkraken.

Erasmus Universiteit Rotterdam

Dr. Hester Dibbits is per 1 november 2014 benoemd tot bijzonder hoogleraar Historische Cultuur en Educatie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hester Dibbits was participant in de Strategische Dialoog 28-1-2015 die de Atlas Van Stolk voerde met een breed spectrum aan adviseurs over haar bestaansrecht. Zij onderkent de grote behoefte aan beeldonderwijs en is bijzonder enthousiast over Beeldkraken. Heeft zich stand-by gemeld als 'ambassadeur'.

Primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)

Met diverse scholen wordt samengewerkt aan de ontwikkeling van Beeldkraken.

Ontwikkeldgroep

- PO Het Landje (BOOR)
- PO Babylon (BOOR)
- PO De Verwondering, Monnickendam
- VO SG Spieringshoek, Schiedam
- VO School voor Jong Talent, Den Haag

Geïnteresseerd

- Triangel, na zomer 2016: ontwikkelgroep (BOOR)
- Waterlelie (BOOR)
- VO SG Hugo de Groot (BOOR)
- VO Marnix Gymnasium R-dam
- VO SG Wolfert van Borselen (BOOR)
- VO HAVO Muziek en Dans, R-dam

4.3 Verlevendiging binnenstad

Rotterdam vaart wel bij een levendige binnenstad waar bewoners en bezoekers uit heel de wereld graag vertoeven bij grote en kleine evenementen, verrassende straatprogrammering, routes, winkels theaters en culturele instellingen.

Dat laatste is waar Atlas Van Stolk haar bijdrage levert. De Atlas Van Stolk zal haar intrek nemen in de Centrale Bibliotheek, hartje Rotterdam, en van daaruit haar schatten tonen aan het brede publiek. Daarmee levert het een belangrijke bijdrage aan de verlevendiging van het gebouw van de Centrale Bibliotheek als culturele 'huiskamer' van de stad. Middels een vaste tentoonstelling van (delen van) de collectie en ééns in de twee jaar een grote thematische expositie zullen 2.2 miljoen bezoekers per jaar kennis kunnen nemen van de geschiedenis van Nederland, uitgebeeld door de Atlas van Stolk collectie van 245.000 hoog kwalitatieve afbeeldingen.

HOOFDSTUK 5. CULTUUREDUCATIE = BEELDKRAKEN

5.1 Introductie

Beeldkraken beoogt leerlingen te leren kijken. Op alle niveaus, van primair tot en met voortgezet onderwijs. Het betreft de ontwikkeling van een basisvaardigheid, zoals rekenen en taal.

Leerlingen leven in een beeldcultuur en worden dagelijks 'gebombardeerd' met beelden. Honderd jaar geleden stonden er geen foto's op de voorpagina van de krant, inmiddels staan er amper nog letters. Tegenwoordig ziet een mens in één dag evenveel beelden als een burger in de gouden eeuw in zijn hele leven. Maar leerlingen zijn niet toegerust om de informatie te vatten die beelden uitdragen. Ze zijn gemakkelijk te manipuleren. Ze ontwikkelen zich daardoor niet tot weerbare burgers.

De Atlas heeft de collectie om jongeren te leren kijken. De Atlas biedt de kwart miljoen beelden aan in een betrouwbare omgeving. Dit in tegenstelling tot internet. De leerling kan oefenen met beeldmateriaal waarvan de bron duidelijk is en veilig.

De Atlas heeft een conceptplan *interactief beeldonderwijs* opgesteld en wil dit de komende jaren samen met de scholen verder ontwikkelen. Het gaat om een project met input over en weer. De Atlas draagt lesmateriaal aan dat wordt getest in de klas door de onderwijskrachten. Zij beoordelen het kritisch en vullen aan. Zo ontstaat een aantrekkelijk onderwijsprogramma met deugdelijk lesmateriaal.

De Atlas beoogt het onderwijsproject als pilot uit te voeren in partnerschap met Rotterdamse scholen voor de periode van vier jaar. Het streven is om het project daarna landelijke potentie te geven.

5.2 Doelstelling

Het doel van Beeldkraken is rechtstreeks afkomstig uit de missie van Atlas Van Stolk:
Het beeldanalfabetisme bestrijden door in samenwerking met onderwijs, wetenschap en (beeld)cultuur een relevante en actuele bijdrage te leveren aan het vergroten van mediawijsheid, specifiek onder kinderen en jongeren.

Tegen deze horizon zijn voor de ontwikkeling van Beeldkraken de volgende doelen vastgesteld:

- De creatie van educatief aanbod, waarin leerlingen vaardigheden ontwikkelen om verder te leren kijken, het leren zoeken naar bronnen voor beelden en bronnen te leren waarderen en beoordelen. Dit doen wij:
 - o Voor elk schooltype, van speciaal en primair onderwijs tot middelbaar onderwijs.
 - o Aansluitend bij het onderwijsprogramma en de daarin gestelde doelen in verschillende vakgebieden, zoals o.a. Nederlands, Geschiedenis en Maatschappijleer
 - o Laagdrempelig en breed inzetbaar; met een volledig online beschikbaar pakket dat uitvoerbaar is met bezoek aan de Atlas zelf (bij voorkeur) maar dat ook zonder bezoek goed uitvoerbaar is.
- Behandeling van Beeldkraken als basisvaardigheid die in alle leerjaren van het onderwijs aan de orde komt.
- Co-creatie van het pakket en de achterliggende visie samen met het onderwijs, om zo de optimale aansluiting bij doelgroep en leerdoelen te realiseren.

5.3 Doelgroep & benadering

Alle schooltypen

Beeldkraken richt zich op alle niveaus en leerjaren van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Docenten en scholen

Het aanbod komt in co-creatie met het onderwijs zelf tot stand. Docenten worden betrokken in het hele ontwikkelproces, om te waarborgen dat de aansluiting bij het middelbaar onderwijs optimaal is.

Later wordt het aanbod breder uitgezet, beginnend in Rotterdam en vervolgens nationaal. Doel is dat het bewustzijn van de noodzaak tot beeldonderwijs onder de aandacht wordt gebracht in onderwijsnetwerken en met activiteiten als de tentoonstelling Beeldkraken in de Kunsthal.

Eenvoudig en snel, zo moet het lespakket uiteindelijk worden aangeboden aan de docenten. Beeldkraken zal de docent echt helpen, en niet als een extra taak of belasting voelen. Het is een aanvulling op de methode waarmee op school wordt gewerkt. Door aansluiting op het curriculum is het eenvoudig in te passen in het lesrooster. Het initiatief ligt wel bij de docent.

Het project richt zich op docenten Maatschappijleer, Geschiedenis, Nederlands en Beeldende Vorming. De lessen zijn vakoverstijgend, dat wil zeggen dat verschillende soorten vakkennis worden samengebracht in één project.

5.4 Partners

Stichting Verre Bergen	Financiering, advies (aanvraag in behandeling, voorjaar 2016 resultaat)
Stichting BOOR:	Benadering scholen pilot
Rijksuniversiteit Leiden	Advies
Erasmusuniversiteit Rotterdam	Advies, ambassadeur
Kunsthal	Promotioneel en rond projecten

5.5 Activiteiten

a. Ontwikkeling van het programma

Zoals eerder aangegeven wordt aanbod ontwikkeld voor de verschillende schooltypen en leerjaren. In de opzet wordt rekening gehouden, en aansluiting gezocht op de kerndoelen gesteld in het besluit van 7 juni 2006. Hierin betrekken wij ook Platform 2032. In de eerste plaats wordt gedefinieerd met welke onderwerpen het lesprogramma aansluit op de kerndoelen voor het betreffende vakken. Niet alleen de onderwerpen die staan omschreven in de kerndoelen, maar ook onderwerpen die aansluiting vinden op de belevingswereld van de jongeren en de actualiteit worden geselecteerd.

In de volgende stap maken we een selectie beelden uit de collectie van de Atlas Van Stolk. De diversiteit en betrouwbaarheid van de collectie zorgt ervoor dat we veel kanten op kunnen qua onderwerpen, thema's en daarmee lesprogramma's. Wanneer de ideeën concreet zijn en de beelden verzameld, worden werkbladen voor de leerlingen gemaakt.

Tot slot wordt het betreffende pakket online geplaatst en volgt een testfase met de betrokken scholen. Na aanpassing aan hun feedback wordt het pakket online beschikbaar en uitgerold in bredere kring. In de vier jaar 2017-2020 kan zo voor het volledige benodigde aanbod worden gerealiseerd.

b. Werkvormen en leerdoelen

Het doel van de lessen is jongeren bewust te laten kijken: wat is de waarde van beelden en wat is de betrouwbaarheid van beelden? Wat laat de foto ons zien, ook wat zie ik niet? Welke symboliek heeft de tekenaar gebruikt en wie zijn de personen? Door middel van afwisselende en actieve werkvormen leert de leerling bewust kijken. Dit helpt de leerling niet alleen op school, maar juist ook in het dagelijks leven; In reclamespotjes, posters in bushokjes, in tijdschriften, op Facebook en in het nieuws, overall worden jongeren geprikkeld door beelden.

Beeldkraken maakt de leerling weerbaar 'tegen' het beeld en weerbaar tegen beeldmanipulatie.

Door actief met de stof bezig te zijn bekijft de inhoud beter. Daarom worden afwisselende werkvormen ingezet, zoals groepsopdrachten, presentaties, discussies, zoekopdrachten op internet en praktische verwerking. In het aanbod krijgt de docent tevens de mogelijkheid te kiezen voor klassikale lessen, individuele opdrachten, thuis opdrachten en lessen voor in het computerlokaal.

Welke kennis en vaardigheden vergaart de leerling?

Kijken staat centraal in het programma van Beeldkraken.

Er zijn verschillende manieren van kijken die allemaal aan bod komen.

1. Globaal kijken: Wat voor afbeelding heb ik voor me?
2. Actief kijken: Wie of wat staat er afgebeeld? Is het een foto, tekening, spotprent of poster?
3. Begrijpend kijken: Wat is de betekenis van dit beeld?
4. Kritisch kijken: In welke tijd is deze afbeelding gemaakt? Door wie is het gemaakt? Is dit een betrouwbare bron?
5. Ook verkrijgt de leerling digitale vaardigheden.

Het geheel zorgt voor een aanzienlijke mediawijsheid.

Kijken is er voor alle niveaus. Beeldkraken voor het basisonderwijs zal vooral gericht zijn op globaal en actief kijken. In het middelbaar onderwijs en op het VMBO is juist ook aandacht voor begrijpend en kritisch kijken. Jongeren op deze leeftijd zullen de betrouwbaarheid van een bron bepalen, verbanden leggen, een eigen mening vormen en aan de hand van kijken historische feiten leren.

Behalve kijken wordt de leerlingen ook geleerd hoe ze naar betrouwbare bronnen kunnen zoeken. Wat is een betrouwbare bron? Hoe belangrijk is bronvermelding? Iedereen kan informatie op internet plaatsen, dat zorgt ervoor dat we over veel kennis beschikken, maar ook dat er onjuiste informatie op internet staat. Wanneer weet je of een site bruikbaar is?

Spelenderwijs komen allerlei thema's uit de Nederlandse geschiedenis aan bod: kennis waarover de leerlingen al beschikken door de lessen geschiedenis, maatschappijleer en aardrijkskunde en die zij in Beeldkraken kunnen toepassen, maar ook kennis die zij zich nog eigen moeten maken en dat hun beeldvorming verbreedt ten opzichte van perioden, stromingen, gebeurtenissen, de maatschappij en het dagelijks leven.

Voor alle leeftijden is een bezoek aan de collectie mogelijk. Centraal staat dat een bron niet zomaar een plaatje is van internet maar een echt document. Met een bezoek aan de collectie gaan de leerlingen voelen, formaat herkennen, textuur zien en echtheid van materialen herkennen. Tevens leren ze over verzamelen en de waarde van verzamelen.

c. Een voorbeeld/concept programma

Vorbereidende les

Op school bekijkt de klas een inleidende film. Deze film is gemaakt door de Atlas Van Stolk en wordt via de website aangeboden. Eerst wordt uitgelegd wat de Atlas is. Dan wordt het thema ingeleid. In de inleidende film komen onderwerpen en vragen aan bod die de leerlingen op het goede spoor brengen, die ervoor zorgen dat de leerlingen een idee krijgen in welke richting zij moeten denken.

Behalve de film kan de voorbereiding ook bestaan uit een introductie door de docent. Hiervoor krijgt de docent informatie aangeboden. Maar een individuele- of groepsopdracht, een discussie of praktische opdracht behoren ook tot de mogelijkheden. Het doel van de voorbereidende les is om het onderwerp van de les te introduceren aan de klas.

Lesprogramma op school

In de les gaan de leerlingen aan de slag met de opdrachten van Beeldkraken. De docent kan zelf de vorm kiezen: klassikaal of individueel, in een computerlokaal of uitgeprint op papier. Na een persoonlijke instructie in de klas door een Beeldkraker-docent gaat de schooldocent er verder zelf met de leerlingen mee aan de slag.

Bezoek aan de collectie

De lessen gaan over kijken. Wat is een prent en hoe ziet een met de hand ingekleurde atlas eruit? Het is leerzaam dat zoveel beelden op internet te vinden zijn, maar door een beeld in het echt te zien ervaart de leerling ook dat formaat er toe doet. Dat papier kwetsbaar is en gerestaureerd kan worden. Dat papier verweerd raakt. Dat foto's vroeger op speciaal papier werden gedrukt.

Tevens krijgt de leerling tijdens het bezoek een idee van verzamelen en archiveren. De Atlas beschikt over heel bijzondere kasten waarin een groot deel van de collectie wordt bewaard. Ook de familiealbums zijn een hoogtepunt. Een bezoek aan de collectie draagt bij aan het begrip van verzamelen en inzicht in de betrouwbaarheid van beelden.